

Perig, I. & Kuleshova, I. (2021) Osoblyvosti motyvatsii pidpriemnytskoi diialnosti ta chynnyky yii rozvytku [Peculiarities of entrepreneurship motivation and factors of its development]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava [Socio-Economic Problems and the State]* (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 73-80. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21pimcjr.pdf>

SEPS
Journal
Socio-Economic
Problems and the State

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЧИННИКИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Ірина ПЕРІГ

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: irenpm79@gmail.com

Ірина КУЛЄШОВА

e-mail: kui101389@gmail.com

Анотація. Робота присвячена дослідженню актуальних і практичних проблем щодо мотивації підприємницької діяльності. Розкрито сутність підприємницької діяльності; визначено особливості мотивації підприємницької діяльності та чинників, які впливають на її розвиток; проведено аналіз основних мотивів підприємницької діяльності, представлено ієрархію мотивів; визначено структуру мотивації підприємницької діяльності; виявлено основні типи підприємців за мотивацією підприємницької діяльності; проаналізовано динаміку мотивів підприємництва в процесі розвитку діяльності; з'ясовано зв'язок мотивації із успішністю власне підприємницької діяльності та особистісним успіхом підприємця.

Автори зазначають, що при вивченні мотивації підприємницької діяльності важливим є застосування змістовно-ієрархічного підходу, що дозволив дослідити ієрархію мотивів діяльності та, виявляючи структурні зв'язки між мотивами, виявити структуру мотивації.

У статті наводяться основні мотиви підприємницької діяльності: мотиви комерційного успіху, прагнення свободи і незалежності та прагнення самореалізації

З'ясовано, що підприємницька діяльність спрямована на отримання прибутку і має такі ознаки: ознака свободи і незалежності, ознака ініціативи та активності, ознака інноваційності та ризику. Обґрунтовано, що до безпосередніх мотивів підприємницької діяльності належать: мотиви комерційного успіху; мотиви свободи і незалежності; мотиви ініціативи і активності; мотиви інноваційності і ризику. Зокрема, до опосередкованих мотивів підприємницької діяльності віднесено: мотиви самореалізації; мотиви поваги і самоповаги; мотиви соціальних контактів і групової належності; мотиви вимушеності.

На мезорівні аналізу виділено організаційні чинники мотивації підприємницької діяльності: сфера підприємницької діяльності; стаж діяльності підприємця; кількість працівників приватного підприємства; структура організації; організаційна культура; трудові та соціальні відносини тощо. Визначено на мікрорівні соціально-демографічні та особистісні чинники мотивації підприємницької діяльності. До соціально-демографічних чинників слід віднести: вік підприємця, стать підприємця, сімейний статус, освіту тощо.

Ключові слова: мотивація, підприємницька діяльність, мотиви, мотиви діяльності, підприємець.

Article history:

Received: October, 2021
1st Revision: October, 2021
Accepted: November, 2021

JEL classification:

J23

UDC:

159.9

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd2022.02.073>

Періг І. Особливості мотивації підприємницької діяльності та чинники її розвитку [Електронний ресурс] / Ірина Періг, Ірина Кулєшова // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2021. — Вип. 2 (25). — С. 73-80. — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21pimcjr.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Емпіричні дослідження мотивації підприємницької діяльності, що проводяться останнім часом як західними вченими, так і вченими пострадянських країн, мають тенденцію розглядати підприємницьку діяльність як полімотивовану і виявляти та оцінювати значущість певної кількості мотивів.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Особливий інтерес, з огляду на своєрідність економічної ситуації розвитку, являють дослідження мотивації діяльності підприємців пострадянських країн. На жаль, кількість досліджень мотивації підприємницької діяльності, проведених на пострадянській території, є досить обмеженою. Дана проблема тільки починає розроблятися українськими вченими. Так, вивчення ціннісно-мотиваційних аспектів підприємницької діяльності в торгівельному бізнесі проводилося Л. М. Карамушкою, О. В. Креденцер, О. А. Філь.

Особливу роль в осмисленні сутності мотивації підприємницької діяльності відіграли праці, що розкривають теоретичні основи мотивації (В. К. Вілюнас, Є. П. Ільїн, В. І. Ковальов, О. М. Леонтьєв, Г. В. Ложкін, А. К. Маркова, А. Маслоу, С. Л. Рубінштейн та ін.), а також положення, що розкривають мотиваційні процеси у професійній діяльності (О. В. Винославська).

Аналіз соціологічної літератури показав, що в більшості дослідження мотивації підприємницької діяльності спрямовані на виявлення мотивів діяльності на одному з двох етапів її здійснення – або на етапі приходу до підприємництва, або на етапі реального функціонування підприємства. Таке розмежування представляється нам важливим, і аналіз літератури ми проводили, виходячи з такого бачення.

В дослідженнях мотивації українських підприємців серед найбільш представлених мотивів є також мотиви комерційного успіху, прагнення свободи і незалежності та прагнення самореалізації [1-3]. Результати українських досліджень є суперечливими щодо розміщення наведених мотивів у ієрархії.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми.

До сьогоденного дня більшість досліджень окремих аспектів підприємництва здійснено вченими країн Заходу. Традиційно в західній психології виділяються декілька напрямків дослідження підприємництва: вивчення мотивації підприємництва; вивчення особистісних якостей підприємців; когнітивні дослідження сприймання ризику; вивчення прийняття рішень в умовах ризику та ін.

Дослідження підприємництва в пострадянських країнах розпочалися з 90-х років ХХ століття. Як зазначав А. В. Карпов, деякі закономірності, встановлені західними організаційними психологами, не знаходять підтвердження в особливостях перехідного або кризового періоду розвитку економіки.

Одним з важливих напрямків аналізу підприємницької діяльності є вивчення проблеми успішності підприємницької діяльності.

Зазначені дослідження є досить вагомим внеском у дослідження проблеми мотивації підприємницької діяльності. Проте ступінь дослідженості особливостей мотивації підприємницької діяльності не є достатнім. Актуальність і недостатня розробленість даної проблеми зумовили вибір теми дослідження.

Нами проведено систематизацію мотивів підприємницької діяльності, виділених в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних авторів в тих чи інших формулюваннях. Аналіз літератури показав, що найчастіше в дослідженнях виявляються три мотиви: мотиви свободи і незалежності, мотиви комерційного успіху і мотиви самореалізації.

4. Постановка завдання.

Відповідно до мети і гіпотези дослідження поставлені такі основні завдання дослідження:

1. Розкрити сутність мотивації підприємницької діяльності та її роль у здійсненні підприємницької діяльності.

2. З'ясувати зміст, структуру, типи мотивації підприємницької діяльності та її динаміку в процесі розвитку підприємницької діяльності.

3. Виявити зв'язок мотивації підприємницької діяльності із організаційними (сфера підприємницької діяльності) та соціально-демографічними (стать підприємця, вік підприємця) чинниками.

Поглибити розуміння мотивації підприємницької діяльності, на нашу думку, можливо шляхом розробки комплексного підходу до її вивчення. З цією метою на основі залучення напрацювань вчених в області мотивації діяльності до аналізу мотивації підприємництва автором розроблено модель мотивації підприємницької діяльності.

На наш погляд, при вивченні мотивації підприємницької діяльності важливим є застосування змістовно-ієрархічного підходу. Цей підхід дозволяє дослідити ієрархію мотивів діяльності та, виявляючи структурні зв'язки між мотивами, виявити структуру мотивації.

З точки зору змістовно-ієрархічного підходу і виходячи з мети і завдань нашої роботи, ми в своїй роботі під мотивацією підприємницької діяльності будемо розуміти сукупність мотивів, що спонукають підприємницьку діяльність на певному етапі її здійснення.

5. Виклад основного матеріалу.

Будь-яка складна діяльність є полімотивованою, тобто спричинюється певною кількістю мотивів. Аналіз підприємницької діяльності показав, що підприємницька діяльність відноситься до складних форм діяльності, тому є полімотивованою. Окрім того, вона є полімотивованою як і будь-яка діяльність, пов'язана із заробітком грошей.

При віднесенні певних мотивів до однієї з двох груп ми виходили із аналізу змісту підприємницької діяльності. В результаті такого аналізу було з'ясовано, що підприємницька діяльність спрямована на отримання прибутку і має такі ознаки: ознака свободи і незалежності, ознака ініціативи та активності, ознака інноваційності та ризику.

Тому до безпосередніх мотивів підприємницької діяльності ми віднесли: мотиви комерційного успіху; мотиви свободи і незалежності; мотиви ініціативи і активності; мотиви інноваційності і ризику.

До опосередкованих мотивів підприємницької діяльності ми віднесли: мотиви самореалізації; мотиви поваги і самоповаги; мотиви соціальних контактів і групової належності; мотиви вимушеності.

Суттєвим є те, що діяльність підприємців може спонукатися як мотивами всіх вищенаведених груп, так і тільки деякими з них.

Мотиви розташовуються по мірі значущості в певну ієрархію, і, утворюючи між собою смислові зв'язки, складають структуру мотивації підприємницької діяльності.

Ми вважаємо за доцільне в дослідженні мотивації підприємницької діяльності розрізняти і досліджувати окремо мотиви приходу до підприємництва і мотиви на етапі стабілізації діяльності. Під першими ми розуміємо мотиви, що спонукають підприємців до заснування власної справи, другі – як такі, що є спонуками до діяльності на етапі стабілізації діяльності.

Таблиця 1. Основні мотиви підприємницької діяльності (сформовано за результатами зарубіжних та вітчизняних досліджень Л. М. Карамушкою, О. В. Креденцер, О. А. Філь)

№ з/п	Мотиви підприємницької діяльності	Автори досліджень мотивації приходу до підприємництва	Автори досліджень мотивації на етапі стабілізації діяльності
1.	Мотиви свободи і незалежності	С. В. Гришаєв, В. Г. Неміровський, П. Дубіні, А. Л. Журавльов, В. П. Позняков, А. М. Захарова, С. Картер, Т. Кенон, І. Е. Мусаелян Ю. О. Сливницький, Є. Вінслов, Є. Б. Філінкова	О. С. Дейнека, Н. І. Іванова, Ю. Ф. Пачковський, Т. О. Нельга, Є. В. Сірій, Р. Хізрич, М. Пітерс
2.	Мотиви комерційного успіху	С. В. Гришаєв, В. Г. Неміровський, Л. А. Горояя, Н. П. Борецька, О. В. Іващенко, А. Л. Журавльов, В. П. Позняков, А. М. Захарова, Є. Б. Філінкова	О. С. Дейнека, Н. І. Іванова, Д. Г. Мартюшев, І. Ф. Кононов, Є. В. Адаменко, Л. Ф. Ваховський, Є. В. Сірій, Р. Хізрич, М. Пітерс, А. Є. Чирікова
3.	Мотиви самореалізації	С. В. Гришаєв, В. Г. Неміровський, Л. А. Горояя, Н. П. Борецька, О. В. Іващенко, А. Л. Журавльов, В. П. Позняков, Є. І. Комаров, А. В. Жуплев, Є. Б. Філінкова	Т. В. Корнілова, Д. Г. Мартюшев, Є. В. Сірій, А. Є. Чирікова
4.	Мотиви ініціативи і активності	Л. А. Горояя, Н. П. Борецька, О. В. Іващенко, Є. І. Комаров, А. В. Жуплев	Г. Є. Буличкіна, Т. В. Корнілова, В. С. Магун, Ю. Ф. Пачковський, Є. В. Сірій, А. Є. Чирікова
5.	Мотиви поваги і самоповаги	Є. Б. Філінкова	Д. Г. Мартюшев, А. Є. Чирікова
6.	Мотиви вимушеності	О. Ю. Бандурович, Л. А. Горояя, Н. П. Борецька, О. В. Іващенко, А. М. Захарова	_____

Зазначений підхід надає можливість вивчати мотивацію діяльності підприємців у її динаміці, розглядати зміни, що відбуваються в структурі мотивації в процесі розвитку діяльності.

Особливості мотивації також можливо виявити при порівнянні мотивації підприємницької діяльності із мотивацією діяльності менеджера, яка є близькою за функціями до діяльності підприємця.

Дослідження зарубіжних вчених свідчать про наявність відмінностей у мотивації діяльності підприємців і менеджерів. Західні менеджери, на відміну від підприємців, не зацікавлені в отриманні організацією великих прибутків. Це пояснюється униканням підвищеного ризику [4]. Менеджер, в першу чергу, прагне просування по службі в надії отримати владу, головним для нього є процес управління персоналом. На відміну від менеджера, підприємець виходить з позитивної мотивації, прагне незалежності і згоден на ризик.

Аналіз чинників мотивації підприємницької діяльності можна провести на макрорівні, мезорівні, мікрорівні.

На макрорівні аналізу можна виділити соціально-економічні чинники мотивації підприємницької діяльності. Соціально-економічні чинники є важливими чинниками розвитку підприємництва і, як наслідок, чинниками мотивації підприємництва.

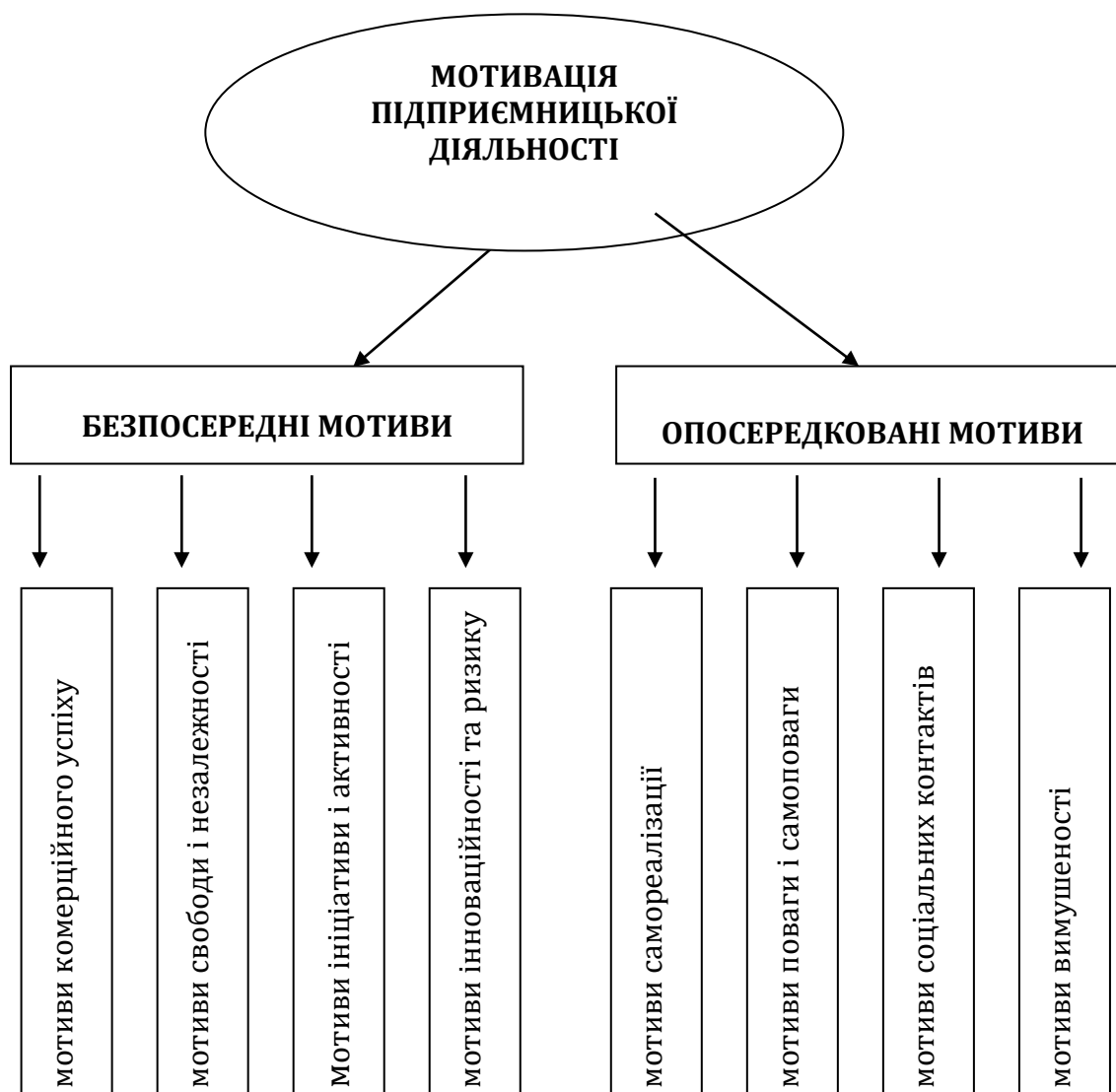

Рис. 1. Схема мотивації підприємницької діяльності М. Г. Рогова

На нашу думку, соціально-економічними чинниками мотивації підприємницької діяльності є: політична та соціальна стабільність суспільства; високий ступінь розвитку економіки; наявність та ефективність правового механізму забезпечення підприємництва; наявність розвиненого громадянського суспільства, що гарантувало б незалежність та самостійність підприємців; дієвість податкової, фінансової, кредитної, адміністративної систем на демократичних засадах; культура суспільства, що підтримує дух індивідуальної ініціативи, прагнення до незалежності, самостійності в судженнях.

Таким чином, на основі усвідомлення мотивів та їх особистісних смислів можливим стає підсилення або, навпаки, зменшення сили певних мотивів підприємницької діяльності. При цьому постає питання знаходження найбільш влучних організуючих методів для досягнення цієї мети.

На нашу думку, при організації цілеспрямованої роботи із підприємцями щодо

розвитку мотивації підприємницької діяльності можливим є створення ситуації, в якій поштовхом для критичного переосмислення своїх мотивів, зміни рівня їх особистісної значущості буде зустріч із іншою точкою зору в процесі організованої активної взаємодії.

Таким чином, розвиток мотивації підприємницької діяльності, що полягає в зміні сили певних мотивів шляхом створення умов для їх усвідомлення та осмислення, може бути здійснено при організації активної взаємодії підприємців.

Окрім того, на нашу думку, при організації роботи із підприємцями щодо розвитку мотивації підприємницької діяльності необхідним є врахування особливостей мотивації підприємницької діяльності, якими є: існування різних типів підприємців за мотивацією підприємницької діяльності, особливості мотивації підприємців в різних сферах підприємницької діяльності, взаємозв'язок мотивації підприємницької діяльності із віком та статтю підприємця. Розуміння вказаних особливостей підприємцями сприятиме аналізу, критичному переосмисленню власної мотивації та вкаже можливі шляхи її розвитку. Найбільш влучною організаційною формою такої роботи, на наш погляд, також виступає активна взаємодія підприємців.

На мезорівні аналізу можна виділити організаційні чинники мотивації підприємницької діяльності: сфера підприємницької діяльності; стаж діяльності підприємця; кількість працівників приватного підприємства; структура організації; організаційна культура; трудові та соціальні відносини тощо.

Серед чинників мотивації підприємницької діяльності на мікрорівні аналізу слід виділити соціально-демографічні та особистісні чинники мотивації підприємницької діяльності.

До соціально-демографічних чинників слід віднести: вік підприємця, стать підприємця, сімейний статус, освіту тощо.

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Виходячи з різноманітності ознак, функцій, складових підприємницької діяльності та загальних закономірностей мотивації складних діяльностей, підприємницької діяльності характеризується полімотивованістю, представленістю як безпосередніх, так і опосередкованих мотивів.

Таким чином, можна стверджувати, що полімотивованість, наявність безпосередніх і опосередкованих мотивів, ієрархічність, структурність, наявність змін із розвитком діяльності є особливостями мотивації підприємницької діяльності.

Вважаємо за доцільне в перспективному майбутньому розробити комплекс методик діагностичного вивчення внутрішніх спонук особистості до підприємницької діяльності.

Author details (in English)

PECULIARITIES OF ENTREPRENEURSHIP MOTIVATION AND FACTORS OF ITS DEVELOPMENT

Iryna PERIG

Irina KULESHOVA

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
56 Ruska str., Ternopil, 46001, Ukraine

e-mail: irenpm79@gmail.com

e-mail: kui101389@gmail.com

Abstract. The research paper is devoted to investigation of actual and practical problems of entrepreneurship motivation. These sense of entrepreneurship is decided; entrepreneurship features and motivation factors that influence its development are defined; analyze is of the business activities main reasons are presented;

the entrepreneurship motivation structure is shown; basic types of entrepreneurship motivation and dynamics of motivation in the development of business activity are analyzed; relationship between business and personal successes presented.

The authors note that when studying the motivation of entrepreneurial activity, it is important to apply a content-hierarchical approach, which allowed to explore the hierarchy of motives and, revealing the structural links between motives, to identify the structure of motivation.

It is substantiated that the direct motives of entrepreneurial activity include: motives of commercial success; motives of freedom and independence; motives of initiative and activity; motives for innovation and risk. In particular, the indirect motives of entrepreneurial activity include: motives of self-realization; motives of respect and self-esteem; motives of social contacts and group affiliation; motives of compulsion.

At the meso level of the analysis the organizational factors of motivation of business activity are allocated: sphere of business activity; experience of the entrepreneur; number of employees of a private enterprise; organization structure; organizational culture; labor and social relations, etc. Socio-demographic and personal factors of motivation of entrepreneurial activity are determined at the micro level. Socio-demographic factors include: age of the entrepreneur, gender of the entrepreneur, marital status, education.

Key words: motivation, business, motives, motives of the entrepreneur

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21pimcjr.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Perig, I. & Kuleshova, I. (2021) Osoblyvosti motyvatsii pidpriemnytskoi diialnosti ta chynnyky yii rozvytku [Peculiarities of entrepreneurship motivation and factors of its development]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 73-80. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21pimcjr.pdf>

Використана література:

1. Горовая Л. А. Аналитический отчет по результатам социологического исследования «Женщины Донеччины и малое предпринимательство» / Л. А. Горовая, Н. П. Борецкая, О. В. Иващенко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2009. – 92 с.
2. Иващенко О. В. Про розвиток жіночого підприємництва в Україні / О. В. Иващенко // Філософська і соціологічна думка. – 2014. – № 1-2. – С. 251-252.
3. Кононов И. Ф. Предпринимательство Луганщины: становление в условиях общественного кризиса / И.Ф. Кононов, Е.В. Адаменко, Л.Ф. Ваховский, Л.Ф. Панченко. – Луганск: Изд-во Восточно-украинского университета, 2005. – С. 64-69.
4. Ложкін Г. В. Економічна психологія: Навч. посіб. / Г. В. Ложкін, В. В. Спасенніков. – 2-ге вид-ня, переробл. і доповн.– К.: ВД «Професіонал», 2006. – 400 с.
5. Малахов С. В. Основы экономической психологии / С. В. Малахов. – Учебное пособие. – М.: Институт экономической политики, 2017. – С. 34.
6. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва / Ю. Ф. Пачковський. – Навч. посібник. – К.: Каравелла. – 2006.

References

1. Horovaia L. A. (2009) Analytycheskyi otchet po rezultatam sotsyolohycheskoho yssledovanyia «Zhenshchyny Donechchyny i maloe predprynymatelstvo» [*Relatio analytica de eventibus studii sociologici "Women of Donetsk region and small business"*]. Donetsk. [in Ukrainian].

2. Ivashchenko O. V. (2014) Pro rozvytok zhinochoho pidpriemnytstva v Ukraini [On the development of women's entrepreneurship in Ukraine]. *Filosofska i sotsiologichna dumka*. № 1-2. – pp. 251-252.
3. Kononov Y. F. (2005) Predprynymatelstvo Luhanshchyny: stanovlenye v uslovyakh obshchestvennoho kryzysa [*IF Entrepreneurship regionis Luhansk: formatio in conditionibus discriminis publici*]. Luhansk: Yzd-vo Vostochno-ukraynskoho unyversyteta [in Ukrainian].
4. Lozhkin H.V., Spastenikov V.V. *Economichna psichologhia* [*Economic psychology*]. Kyiv: VD “Profesional” [in Ukrainian].
5. Malakhov S. V. (2017) Osnovy ekonomycheskoi psikhologhiy [*Fundamenta psychologiae oeconomicae*]. Ynstytut ekonomycheskoi polytyky [in Russian].
6. Pachkovskiy Yu. F. (2006) *Psichologhia pidpriemnytstva* [Psychology of entrepreneurship]. Kyiv: “Karavellid” [in Ukrainian].

© 2021 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
You are free to:
Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
Under the following terms:
Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
No additional restrictions
You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Puluj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

